

DE VOS IN HET WAPEN VAN OUD-VOSSEMEER

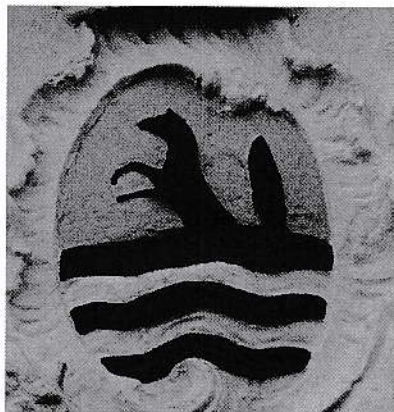
door Kees de Koning

Het wapen van de per 1 juli 1971 opgeheven gemeente Oud-Vossemeer toont een half uit de golven oprijzende vos. Waar het tegenwoordig wordt gebruikt, is echter vaak een leeuw te zien in plaats van een vos. Met dank aan het internet, maar eigenlijk aan een koffie-fabrikant.

Sinds 1814 is de Hoge Raad van Adel betrokken bij het vastleggen van de wapens van overheidsinstanties. Ze adviseert ook over het samenstellen ervan en houdt vanaf 1816 een register bij van de bevestigde, verleende en gecorrigeerde wapens. Naast een beschrijving is daarin een afbeelding opgenomen zoals die ook voorkomt op het diploma dat aan een gemeente of instantie wordt uitgereikt. Een gemeentewapen wordt verleend bij koninklijk besluit.

Het wapen van Oud-Vossemeer is op 31 juli 1817 door de Raad bevestigd. De officiële beschrijving luidt: van goud, beladen met een vos van keel, zwemmende op een zee van lazuur en zilver. Dit is de in de heraldiek (wapenkunde) gebruikelijke terminologie. Keel staat voor de kleur rood, en lazuur voor blauw. De beschrijving vermeldt niet hoeveel 'banen' de zee telt (en evenmin dat ze golvend zijn). Het zijn er zes: drie blauwe en drie zilveren. Omdat de bovenste helft van het wapen goud van kleur is, en metalen elkaar in de heraldiek niet mogen raken, is de eerste 'baan' vanzelfsprekend blauw. Ook over hoe de vos er uitziet, staat niets in de wapenbeschrijving. De afbeelding laat zien dat hij zwemt met dichte bek en vooruitstekende voorpoten.

Al in de zeventiende eeuw is de vos in het Vossemeerse wapen op die manier afgebeeld. Dat illustreert de *Nieuwe Cronyk van Zeeland* van M. Smallegange uit 1696, waarin een kaart is op-

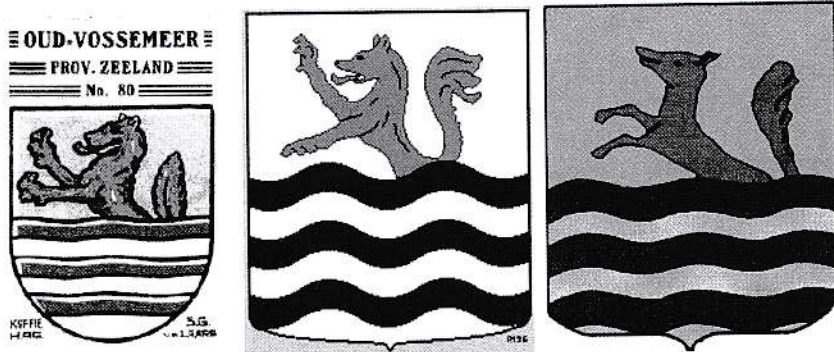
**Het wapen op de voorgevel van
het ambachtsherenhuis.**

genomen met de wapens van de Zeeuwse steden en ambachtsheerlijkheden. Ook het wapen bovenin de voorgevel van het 18de eeuwse ambachts-herenhuis toont de vos op die manier.

Fout op vlag

Maar de 'vos' zoals die de laatste jaren in uitingen is gebruikt, ziet er duidelijk anders uit. Op het relatiegeschenk ter gelegenheid van de opening van het Vossenkuilcomplex in 2007 staat een dier met open bek en uitstekende tong. En met opgeheven voorpoten, waarvan één schuin omhoog tot zowat boven de kop. De staart wijkt eveneens af. Ook op bijvoorbeeld de internetsites van de gemeente Tholen en de stichting Oud-Vossemeer 600 jaar, alsmede www.oud-vossemeer.com van Cees W. Boogaart, is deze variant te vinden.

Voor wie enigszins thuis is in de heraldiek lijdt het geen twijfel: het afgebeelde dier is een leeuw en geen vos! Wie er het Zeeuwse provinciewapen – met daarin een leeuw – naast legt, wordt in die opvatting bevestigd. Het zou niet voor het eerst zijn, dat vos en leeuw verwisseld worden.

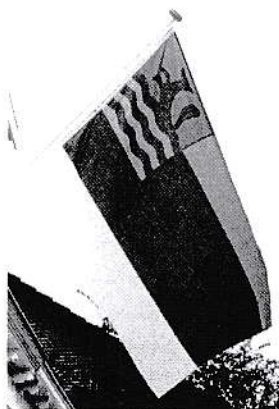
Duidelijk is het verschil te zien in het dier op het schild uit het plaatjesalbum (links), de website heraldry (midden) en de officiële tekening (rechts).

Want toen op 5 september 1938 de Oud-Vossemeerse gemeentevlag in gebruik werd genomen – bij gelegenheid van het 40-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina – stond daar abusievelijk een leeuw op. De fout is nog datzelfde jaar hersteld, schreef scheidend gemeentearchivaris Hans Zuurdeeg vier jaar geleden in het boekje *Tholen en Sint-Philipsland in vogelvlucht*. De correcte gemeentevlag is door het Oranjecomité in de jaren negentig opnieuw geproduceerd.

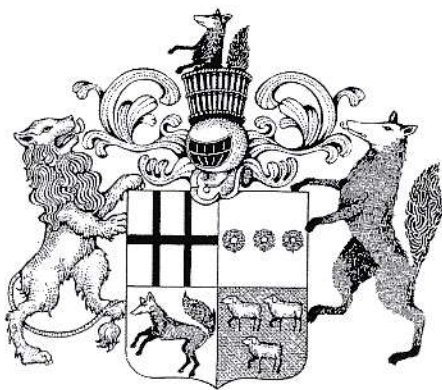
Plaatjesalbums

Dat het wapen met de leeuw in plaats van de vos nu overal opduikt, is eigenlijk niet zo vreemd. Deze afbeelding is eenvoudig te vinden op het internet. Op de website Heraldry of the World (www.ngw.nl), waarnaar de site van de Hoge Raad van Adel nota bene verwijst als zijnde een 'goed overzicht van alle, ook opgeheven, gemeentewapens'. Als literatuurverwijzing wordt Smalleganges Cronyk gegeven. Maar de bron lijkt eerder een in de jaren twintig van de vorige eeuw door de Amsterdamse firma Koffie Hag uitgegeven serie plaatjesalbums met Nederlandse gemeentewapens, vervaardigd door S.G. van der Laars. Plaatje no. 80 stelt het wapen van Oud-Vossemeer voor. Het toont echter duidelijk een leeuw in plaats van een vos.

Een vos met een 'mare' in de bek – waarbij de betekenis van 'mare' volgens Delahaye niet duidelijk is – werd al in het begin van de zestiende eeuw gebruikt als embleem van de ambachtsheerlijkheid. Het was een lopende vos op een veld, met daarboven twee rijen van drie vierkanten. Pas begin achttiende eeuw raakte een zegelstempel in gebruik met een zwemmende vos. In 1968 heeft de raad van beheer een nieuw wapen vastgesteld voor de N.V. Ambachtsheerlijkheid van Oud- en Nieuw-Vossemeer en Vrijberghe. Dit gevierendeelde schild toont links het oude zegel van Vossemeer en rechts het wapen van Vrijberghe. Dit laatste gebied, ten noordwesten van het dorp, is door de Vossemeerse ambachtsheeren in het laatste kwart van de achttiende en de eerste helft van de negentiende eeuw in delen aangekocht. Vrijberghe bleef tot 1813 een zelfstandige gemeente.

Vlag van de voormalige gemeente Oud-Vossemeer.

Het wapen van de N.V. Ambachtsheerlijkheid.

Bronnen

J.P.B. Zuurdeeg. *Tholen en Sint-Philipsland in vogelvlucht*, 2006; blz. 30 t/m 33.

A. Delahaye. *Vossemeer land van 1000 heren*, 1969; blz. 112 t/m 116.

www.hogeraadvanadel.nl

www.ngw.nl

http://commons.wikimedia.org/wiki/koffie_Hag-album_Zeeland.